

ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ (634/8)*

Ω Δ Η

«Ι΄. ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ»

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΜΠΟΝΗ ΔΡΟΣ Θ. ΚΑΙ Φ.

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛῃ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Β΄

Ἐγεύθημεν τῆς ποιητικῆς χάριτος καὶ τῆς λυρικῆς Μούσης τοῦ ὑμνωδοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Σωφρονίου ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς πρώτης ᾠδῆς τοῦ «Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον τὸν ἀπόστολον». Φέρε νῦν καὶ ἀκουσόμεθα τῆς γλυκυτάτης τοῦ ποιητοῦ λύρας, ψαλλούσης τὰ ἐπινίκια τοῦ ἀθλοφόρου πρωταποστόλου. Οὐδεμία ἐπιτήδευσις καὶ ἐνταῦθα. Ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἤχει μελωδικὴ καὶ ἀπροσποίητος ἢ φράσις τοῦ ἐκλελεγμένη καὶ ἀπλή, ἐπιστηριζομένη ἐπὶ τῶν ἱερῶν κειμένων, διεισδύει εἰς τὰ μυχαίτατα τῆς καρδίας τοῦ μελετητοῦ, ὅστις μετὰ τοῦ ποιητοῦ ἀνέρχεται τὴν νοσητὴν κλίμακα τῆς ὑπερόχου ἀρετῆς τοῦ ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν, ὡς τὸ ἐπίτευγμα τῶν ὀρηθῶν ἀγῶνων τοῦ χριστιανοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ ὄντως μεγάλου τῶν Ἐθνῶν ἀποστόλου Παύλου.

«Ἄγε πρὸς τρέχοντα Παῦλον
Πάλιν, ὃ λύρη με θείη,
Ἴνα συντόνους ἀγῶνας
πάλιν ἐνθέως ἀείσω.

5 Βασιλεὺς φύλαττεν ἄστν
Ἄρετας Δαμασκόν, ὄφρα
Ἄγιον τὸ θαῦμα Παῦλον
Ἀνέλοι χερὶ κρατήσας.

Γραφίδων Θεοῖο μύσται
10 Ἀρέτα προγόντες ἔργον,
Ὅτι περ θέλοι θεόπτην
Ἄνελεῖν φίλον Ἐβραίοις.

Διὰ σαργάνης χαλῶσιν
Ἀπὸ τειχέων μεγίστων
15 Μεσονυκτίω, λαθόντες
Νεόπιστον ὄντα Παῦλον.

Φωσφόρον εὐσεβίης ἔθνεσι τίκτων,
Φωσφόρος ἀστεροπή, Παῦλε, φαάνθης».

Τὸ πρῶτον τετράστιχον ἀποτελεῖ τὸ προοίμιον τῆς ὀδῆς ᾠδῆς. Ἐπικαλεῖται τὴν θείαν λύραν, τὴν Μοῦσαν τῆς ποιήσεως, διὰ τὴν ὀδηγήσῃ πρὸς τὸν τρέχοντα καὶ ἀθλοῦντα καὶ ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ Χριστοῦ Παῦλον, ὅπως δυνήθῃ καὶ πάλιν γὰ φάλη τοὺς «συντόνους» καὶ ὀρηθροὺς ἀγῶνας τοῦ κορυ-

*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους σ. 225.

φαίου ἀποστόλου. Νὰ ψάλῃ δὲ «ἐνθέως», ἤτοι μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ θεοῦ πνεύματος: «^Ω θεία λύρα, ὀδήγησόν με πρὸς τὸν ἀγωνιζόμενον τὸν καλὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ἀγῶνα Παῦλον, ἵνα δυνηθῶ νὰ ψάλω ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ θεοῦ καὶ πάλιν τοὺς μεγάλους καὶ θαυμαστοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ». Δὲν εἶναι εὐκολὸν νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς τὸ βάθος τῆς λέξεως τοῦ ποιητοῦ, ἂν δὲν ἔχη ὑπ' ὄψιν του, ὅπως καὶ οὗτος εἶχεν, τὰ ἱερά καίμιστα. Τοὺς «συντόνους ἀγῶνας» τοῦ Παύλου μανθάνει τις ἀναγιγνώσκων τὸ 11 κεφ τῆς Β' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς τοῦ θεοῦ τούτου ἀποστόλου. Γράφει λοιπὸν τοῖς Κορινθίοις ὁ Παῦλος (11, 23—32): «ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν θανάτοις πολλάκις. ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, τρίς ἐρραβδίσθη, ἀπαξ ἐλιθάσθη, τρίς ἐναυάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ θυτῷ πεποίηκα ὁδοιπορίας πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις ληστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι· χωρὶς τῶν παρεκτός ἢ ἐπίστασις μοι ἢ καθ' ἡμέραν, ἢ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχῆσομαι. ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ αἶδεν, ὃ ὧν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι». Καὶ κατωτέρω (12, 10): «διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρει, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς καὶ στενοχωρίαις, ὑπὲρ Χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατὸς εἰμι». Ὁ θεὸς Χρυσόστομος ἐπεξηγῶν τὰ ἀνωτέρω, ἐπάγεται: «Ἐπέστη ναυάγιον, ἵνα τὸ ναυάγιον παύσῃ τῆς οἰκουμένης· νυχθήμερον ἐν τῷ θυτῷ πεποίηκεν, ἵνα τοῦ θυθοῦ τῆς πλάνης ἀνιμῆσθαι· ἐν κόπῳ γέγονεν, ἵνα τοὺς κοπιῶντας ἀναπαύσῃ· πληγὰς ὑπέμεινεν, ἵνα τοὺς ὑπὸ διαβόλου πληγέντας ἰάσθαι· ἐν φυλακαῖς διέτριψεν, ἵνα τοὺς ἐν φυλακῇ καὶ σκότῳ καθημένους εἰς φῶς ἐξαγάγῃ· ἐν θανάτοις πολλάκις, ἵνα θανάτων ἀπαλλάξῃ χαλεπῶν· πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβεν, ἵνα αὐτοὺς τοὺς ταῦτα ποιοῦντας ἐλευθερώσῃ τῆς τοῦ διαβόλου μάστιγος· ἐρραβδίσθη, ἵνα ὑπὸ τὴν ῥάβδον καὶ τὴν βακτηρίαν ἀγάγῃ τοῦ Χριστοῦ· ἐλιθάσθη, ἵνα ἀπαλλάξῃ τῶν ἀναισθητῶν λίθων· ἐν ἐρημίᾳ γέγονεν, ἵνα τῆς ἐρημίας ἐξέλθῃ· ἐν ὁδοιπορίαις, ἵνα στήσῃ πλανωμένους, καὶ τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν φέρουσαν ὁδὸν ἀνοίξῃ· ἐν πόλεσιν ἐκινδύνευσεν, ἵνα τὴν ἄνω πόλιν ὑποδείξῃ· ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἵνα ἀφέλθῃ τοῦ χαλεπωτέρου λιμοῦ· ἐν γυμνότητι, ἵνα ἀσχημονοῦντας ἐνδύσῃ τὴν στολὴν τοῦ Χριστοῦ· ἐν ἐπίστασίᾳ ὄχλου, ἵνα τῆς περιστάσεως τῶν δαιμόνων ἀπαγάγῃ· ἐπήρώθη, ἵνα σθέσῃ τὰ πεπυρωμένα βέλη τοῦ διαβόλου· . . . Ὁ μάρτυς ἀπαξ ἀποθνήσκει· ὁ δὲ μακάριος ἐκείνος ἐνὶ σώματι καὶ μιᾷ ψυχῇ τοσοῦτους κινδύνους ὑπέμεινεν, ὅσοι καὶ ἀδα-

μάντινον ἱκανοὶ θορυβῆσαι ψυχὴν· καὶ ἅπερ ἅπαντες ἐν τοσοῦτοις σώμασιν οἱ ἅγιοι ἔπαθον, ταῦτα αὐτὸς ἐν ἐνὶ πάντα ἤνεγκεν».

Τὴν θαρύτητα τῆς λέξεως, ἐκάστης λέξεως τοῦ ποιητοῦ καὶ τὸ βάθος τῆς ἐγκρυπτομένης καὶ ἐμπερικλειομένης ἐννοίας τῶν λέξεων τοῦ ἔσματος του, μόνον τώρα εἴμεθα ὀπωσοῦν εἰς θέσιν γ' ἀντιληφθῶμεν. Ἴδου διατί ἐπεκαλέσθη τὴν Μοῦσαν τῆς ποιήσεως, ὅπως τὸν ἐμπνεύσῃ καὶ ψάλλῃ τοὺς «συντόνους ἀγῶνας» τοῦ θεοπεσίου Παύλου.

Ἀπὸ τοῦ δευτέρου τετραστίχου ἄρχεται ἀφηγοῦμενος ἐν ἀπλότητι καὶ χάριτι τοὺς ἀγῶνας τοῦ Παύλου, ἐπιγραμματικώτατα ἐπισημαίνων τὰ κύρια τῶν διηγήσεων τῶν ἱερῶν κειμένων, κρούων ἀριστοτέχνως τὰς χορδὰς τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ λύρας διὰ τῆς ἐπιλογῆς τῶν λέξεων καὶ διεγείρων τὸν ἀναγνώστην εἰς ἀπόλαυσιν τῆς ἱερᾶς συγκινήσεως, τῆς ἐκπηγαζούσης ἐκ τῆς ποιητικῆς καὶ λυρικῆς ἀφηγήσεως τῶν θαυμαστῶν ἀγῶνων, τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας Αὐτοῦ, τοῦ κορυφαίου τῶν Ἐθνῶν ἀποστόλου.

Ὁ Κύριος εἶχε προείπει τὰ παθήματα, ἅτινα ὑπὲρ Αὐτοῦ ὁ Παῦλος θὰ ὑφίστατο. Εἰς τὸν διστάζοντα Ἀνανίαν νὰ ἔλθῃ πρὸς συνάντησιν τοῦ διώκτου τὸ πρὶν Παύλου, ὁ Κύριος εἶπεν: «πορεύου, ὅτι σκευος ἐκλογῆς ἐστίν μοι οὗτος τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν τε καὶ βασιλέων υἰῶν τε Ἰσραὴλ· ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν» (Πράξ. 9, 15—16). Ἦλθε νῦν καιρὸς ὁ νέος ἀπόστολος νὰ βαστάσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου «ἐνώπιον ἐθνῶν τε καὶ βασιλέων υἰῶν τε Ἰσραὴλ» καὶ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου «παθεῖν». Ὁ πρῶτος κίνδυνος ἐμφανίζεται τῷ Παύλῳ ἐν Δαμασκῷ. Ὁ ἄρχων τῆς πόλεως, ὀνόματι Ἀρέτας, τῇ εἰσηγήσει τῶν Ἰουδαίων ἐξήτει νὰ συλλάβῃ τὸν Παῦλον. Τὸ γεγονός τοῦτο ὡς ἐξῆς ἀφηγοῦνται: τὰ ἱερὰ κείμενα: «ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν πόλιν Δαμασκηῶν πιάσαι με, καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ» (Β' Κορ. 11, 32—33). Καὶ αἱ Πράξεις 9, 23—25: «Ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ Ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν· ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. παρετηροῦντο δὲ καὶ τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσιν· λαβόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς διὰ τοῦ τείχους καθῆκαν αὐτὸν χαλάσαντες ἐν σπυρίδι». Καὶ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ του ὁ Παῦλος λέγει: «Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ ἀφορίας με ἐκ κοιλίας μητρὸς μου καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, οὐδὲ ἀνήλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλὰ ἀπήλθον εἰς Ἀραβίαν, καὶ π ἄ λ ι ν ὕ π έ σ τ ρ ε ψ α εἰς Δ ἄ μ α σ κ ὸ ν» (Γαλ. 1, 15—17). Κατὰ τὴν δευτέραν ἐπίσκεψίν του εἰς Δαμασκὸν ἐκινδύνευσεν ὑπὸ τοῦ Ἀρέτα. Οὗτος δὲ ἦτο εἰς τῶν διαδόχων βασιλέων τῶν Ναβαταίων τῆς Πετραίας Ἀραβίας, ὅστις εἶχε νυμφεύσει τὴν θυγατέρα του μετὰ τοῦ Ἡρόδου τοῦ Τετράρχου (29 μ. Χ.). Ἄλλ' ὁ Ἡρώ-

δης συνέζη μετὰ τῆς νόμφης αὐτοῦ Σαλώμης, διὸ καὶ ἠλέγχθη ὑπὸ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου. Ὁ Ἀρέτας προσβληθεὶς ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τοῦ Ἡρώδου, ὃν καὶ κατενίκησε, καταστρέψας τὸν στρατὸν αὐτοῦ. Ἐκτοτε αἱ κτήσεις τοῦ Ἀρέτα ἐξετείνοντο μέχρι τῆς κοίλης Συρίας, περιλαμβανομένης καὶ τῆς Δαμασκού. Ὁ τοπάρχης λοιπὸν τοῦ Ἀρέτα τούτου ἐζήτησε τὴν σύλληψιν τοῦ Παύλου. Οἱ κριτικοὶ τοῦ κειμένου τῆς Ἀγίας Γραφῆς δέχονται σήμερον ὅτι τοῦτο συνέβη τ ρ ι α ἔ τ η μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Παύλου.

Ἄς ἴδωμεν νῦν πῶς καὶ ὁ ποιητὴς περιγράφει τὸν μέγαν κίνδυνον, τὸν πρῶτον, ὃν ἐν τῇ πόλει τῆς ἐπιστροφῆς του διέτρεξεν ὁ τῶν Ἐθνῶν ἀπόστολος: «Ὁ βασιλεὺς Ἀρέτας ἐφύλαττεν τὴν πόλιν Δαμασκόν». Τὸ «ἐφύλαττεν» ἔχει τὴν ἔννοιαν ὅτι εἰς ὅλας τὰς πύλας τῆς πόλεως εἶχε τοποθετήσει ὁ Τοπάρχης τοῦ βασιλέως φρουροὺς μετὰ τὴν ἐντολὴν νὰ συλλάβουν τὸν Παῦλον, ἂν ἐπεχειρεῖ ν' ἀποδράσῃ. «Ἐφύλαττεν, ὅπως ἀφοῦ συλλάβῃ τὸ θαῦμα τῶν Ἀγίων, ἦτοι τὸν κορυφαῖον ἀπόστολον Παῦλον, «ἀνέλοι», ἦτοι φονεύσῃ τοῦτον, χαριζόμενος τοῖς φανατικοῖς ἐχθροῖς του Ἰουδαίους». Ἀλλὰ πῶς ἦτο δυνατόν ὁ τοπάρχης ἐνὸς ἐπιγείου ἀρχοντος νὰ ἐμποδίσῃ τὸ σχέδιον τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ποιητὴς ἐπάγεται: «Οἱ μεμνημένοι εἰς τὰς Ἀγίας Γραφάς, ἦτοι οἱ χριστιανοὶ τῆς Δαμασκού, οἵτινες ἀντελήφθησαν πλήρως τὸ νόημα τῶν γενομένων εἰς τὸν Παῦλον ἀποκαλύψεων ὑπὸ τοῦ Κυρίου, «προγόντες», μαθόντες δηλ. ἐγκαίρως τὴν ἐπιβουλήν τοῦ Ἀρέτα, καὶ ὅτι θέλει νὰ συλλάβῃ τὸν «θεόπτην» ἀπόστολον τῶν ἐθνῶν διὰ νὰ φονεύσῃ τοῦτον, τὸν ἀληθῆ «φίλον Ἑβραίοις», διὰ σαργάνης, ἦτοι πλεκτοῦ κοφινίου (ζεμπιλίου) κατεβάξουσιν ἔξω τῶν μεγίστων τειχῶν τῆς πόλεως περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἀφίγοντες οὕτω νὰ διαφύγῃ τὸν κίνδυνον ὁ νεόπιστος, ὁ δι' ἀποκαλύψεως Κυρίου τελευταῖος εἰς τὴν πίστιν προσελθὼν Παῦλος». Ἐκτοτε ὁ Παῦλος ἀναδεικνύεται ἡ «φωσφόρος ἀστραπή» τῶν Ἐθνῶν, ὅθεν καὶ ὁ ποιητὴς ψάλλει ἐν τῷ κουκουλίῳ: «ὦ Παῦλε, σὺ ὁ τίκτων τὸν φωσφόρον τῆς εὐσεβείας εἰς τὰ Ἐθνη, ἐφάνης καὶ ἀπεδείχθης ὁ ἴδιος φωσφόρος ἀστραπή! Πῶς δὲ τοῦτο ἐγένεν, ἔρχεται εὐθὺς ἀμέσως νὰ διηγηθῇ ὁ ποιητὴς.

«Ἐπὶ τὰς πόλεις δ' ἀπῆλθεν	Ζοφεράς πλάνας διῶξαι
20 Ἀράβων, Σύρων τε Παῦλος	Ἀπὸ γῆς θέλων ἀπάσης,
Ἀρέταν φυγῶν φονῆα,	25 Κατὰ γῆν πόλευε πᾶσαν
Μανίην κακὴν τ' ἄλυσκων.	Μερόπων γένη καθ' αἰῶρων.

Θεὸν εἶσιδεν Θεοῖο
Γόνον ὄμμασιν πανάγνοις,
Τρίτον δ' ἐς πόλον δ' ἀνέπτη
30 Σοφίην μαθεῖν Θεοῖο.

ὦ σπυροῖς οὐρανίη, πῶς ἐχαλάσθης,
Ἡ πόθεν ὄψον ἄγειν ἠῦραο τοῖον»;

Ὁ ποιητὴς εἶναι λίαν ἐπιγραμματικὸς ἐν τοῖς ἐν συνεχείᾳ τετραστίχοις του. Ἐπισημαίνει ἀπλῶς τὰ γεγονότα, ὡς πρὸς δὲ τὴν ἀκολουθηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Παύλου πορείαν τῆς ἀποστολικῆς του δράσεως, δὲν προτίθεται νὰ δώσῃ ἀκριβῆ ἱστορικὴν σειρὰν τῶν πόλεων, ἅς ὁ κορυφαῖος ἀπόστολος ἐπεσκέφθη μετὰ τὴν φυγὴν του ἐκ Δαμασκοῦ. Ὁ Παῦλος ἐκ Δαμασκοῦ, ἐπὶ ὀκτῶ περιποῦ ἡμέρας ὁδεύων, ἤλθε περὶ εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἐνταῦθα ὁδηγεῖται ὑπὸ τοῦ Βαρναβά εἰς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον. Ἐν Ἱεροσολύμοις ἔμεινε περὶ τὰς δεκαπέντε ἡμέρας. Ὑστερον δὲ ἤλθεν εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας καὶ Κιλικίας. Πάντα ταῦτα ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος διηγεῖται τοῖς Γαλάταις: «Ἐπειτα μετὰ τρία ἔτη ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Κηφᾶν, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε· ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. Ἄ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅτι οὐ ψεύδομαι. ἔπειτα ἤλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας καὶ τῆς Κιλικίας. Ἥμην δὲ ἀγνοοῦμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας ταῖς ἐν Χριστῷ. μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν ἣν ποτε ἐπόρθει, καὶ ἐδόξαζον ἐν ἑμοῖ τὸν Θεόν. Ἐπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἑτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ Βαρναβά, συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον· καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσιν, μὴ πως εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον» (Γαλ. 1, 18—24, 2, 1—3). Καὶ ἐν ταῖς Πράξεσιν 9, 26—30 ἀναγινώσκωμεν: «Παραγενόμενος δὲ (ὁ Παῦλος) εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπεύραζεν κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς· καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτόν, μὴ πιστεύοντες ὅτι ἐστὶν μαθητὴς. Βαρναβᾶς δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν ἤγαγεν πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδεν τὸν κύριον καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ. καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος εἰς Ἱερουσαλὴμ, παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου, ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς· οἱ δὲ ἐπεχείρουν ἀνελεῖν αὐτόν. ἐπιγόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτόν εἰς Καισάρειαν καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτόν εἰς Ταρσόν».

Ὁ ποιητὴς ἐνδιαφερόμενος πρὸ παντὸς νὰ ψάλῃ τὰ νικητήρια εἰς τὸν μέγαν τῶν Ἑθνῶν ἀπόστολον, εἰς τὸ πρῶτον αὐτοῦ τετραστίχον, λέγει ἐπιγραμματικῶς: «Ἄφου διέφυγε τὴν κακὴν μανίαν τοῦ φονέως Ἀρέτα, ἀπῆλθεν ὁ Παῦλος ἐπὶ τὰς πόλεις τῶν Ἀράδων καὶ τῶν Σύρων». «Ἀρέταν φυγῶν φονῆα—Μανίην κακὴν τ' ἀλύσκων»· καὶ οἱ δύο στίχοι εἶναι ταυτόσημοι. Ὁ Ἀρέτας ἐπονομάζεται «φονεύς», καίτοι δὲν ἐπέτυχε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιόν του, ὅπως δηλ. συλλάβῃ καὶ φονεύσῃ τὸν Παῦλον. Ἄλλ' ἅς ἴδωμεν τί καὶ τὸ ἐν συνεχείᾳ τετραστίχον λέγει: «Θέλων, ὅπως ἐκδιώξῃ τὰς «ζοφεράς», ἦτοι τὰς σκοτεινάς πλάνας ἀπὸ δλην τὴν γῆν, εἰς βλας τὰς χώρας ἐλθὼν διέτριβε καὶ διὰ τοῦ ἀποστολικοῦ του κηρύγματος ἐκαθάριζε καὶ ἐξήγγιζε «μερόπων γένη», βλας δηλ. τὰς φυλάς τῶν ἀνθρώπων». Τὸ τρίτον τετραστίχον ἀναφέρεται εἰς

τὰς θαυμαστάς ἀποκαλύψεις τοῦ ὑπερέχου ἀποστόλου, ἃς ὁ ἴδιος περιγράφει ἐν Β' Κορ. 12, 1—5: «Οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, —εἶτε ἐν σώματι οὐκ οἶδα, εἶτε ἐκτὸς τοῦ σώματος οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν—, ἀρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον —εἶτε ἐν σώματι εἶτε χωρὶς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν—, ὅτι ἠρπάγη εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι». Καὶ ὁ ποιητὴς ἐκθαμβὸς ἐνώπιον τῶν ὑπερφυῶν ἀποκαλύψεων, τῶν γενομένων τῷ Παύλῳ, ἀναφωνεῖ: «Εἶδε τὸν Θεὸν καὶ τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν πανάγων αὐτοῦ ὀφθαλμῶν, ὅταν ἀνηρπάγη μέχρι τρίτου οὐρανοῦ διὰ τὴν γνῶσιν τὴν Σοφίαν τοῦ Θεοῦ».

Ἐν τῷ κουκουλίῳ ὁ ποιητὴς, παίζων οἶονεὶ διὰ τῶν λέξεων, μεταρσιούται εἰς τὰ πελάγη τῆς θείας χάριτος, ἥτις ἠλίευσε διὰ τῆς σαργάνης, τοῦ δικτύου δηλ. τῆς σωτηρίας τὸν μέγαν καὶ πολύτιμον ἰχθύν, τὸν κορυφαῖον ἀπόστολον, τὸν οὐρανοφοῖτην Παῦλον. Λέγει λοιπὸν μυστικίζων καὶ ἀλληγορῶν τὸ ἱερὸν κείμενον ὁ ποιητὴς: «Ἔ σαργάνη οὐρανόα, δικτυωτὸν ζεμπίλι, τίνι τρόπῳ ἐχαλάσθη, ἐρρίφθη δηλ. εἰς τὴν θάλασσαν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἣ πόθεν εὔρες τόσον μέγαν ἰχθύν διὰ τὴν ἀλιεύσῃς»; Συνεχίζει δ' ὕστερον:

«Ἰερὸν δ' ἐκεῖθεν ἦλθεν
Παράδεισον, ἔνθα μύθους
35 Μάθεν οὐ φατοὺς βροτοῖσιν
Βροτέους λαλοῦσιν ὕθλους.

Κατὰ δ' ἐνθέους κελεύσεις
Δράμεν ἐς πόλιν Θεοῖο,
Πέτρον εἰσιδεῖν ποθίσας
40 Τὸν Ἀπόστολόν γε πρῶτον.

Λαβυρινθίους δὲ μύθους,
Πάλιν ἔγγονον Ἰουδα
Ἰερουσαλήμ ἐν ἄστει
Θεῖκοις λόγοις ἐλέγχει.

45 Μανίην κακὴν μανέντες
Λογάδες γένους Ἑβραίων
Κτανέειν θέλουσι Παῦλον
Σφετέρων χάριν ἐλέγχων.

Δῶρον ἀπ' ἀθανάτου, Παῦλε, Θεοῖο

50 Ἀνδράσιν ὄλλυμένοις πᾶσι χαρισθῆς».

Εἰς τὸ πρῶτον τετράστιχον ἐπανέρχεται εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παύλου ἐν Β' Κορ. 12, 1—5 «ὅτι ἠρπάγη εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι». Ὁ ποιητὴς, ὡς εἶπομεν, δὲν ἀκολουθεῖ τὴν σειρὰν τῆς ἀποστολικῆς δράσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ἡ Μοῦσα αὐτοῦ ἐμπνέεται ἀπλῶς ἀπὸ τὰ θαυμαστά σημεῖα τῆς ὑπερέχου δράσεως καὶ τῶν ὑπερφυῶν ἀποκαλύψεων τοῦ Παύλου, ἔθεν καὶ εὐκαίρως—ἀκαιρως, ὡς ἂν εἴποι τις, παρεισάγει τὰ γεγονότα, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ψάλλῃ τὰ νικητήρια τοῦ οὐρανοφοῖτου ἀποστόλου. Ἀλλ' ἄς ἀκούσωμεν τοῦ ποιητοῦ καὶ πάλιν ἄδοντος τὰς θείας τοῦ Θεοῦ Παύλου ἀποκαλύψεις: «Ἐκεῖθεν—χωρὶς ν' ἀναφέρῃ πόθεν—ἦλθεν εἰς τὸν ἱερὸν παράδεισον, ἔνθα ἔμαθε—κατὰ τὸ ἱερὸν κείμενον «ἤκουσεν»—ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι».

Τὸ ἐν συνεχείᾳ τετράστιχον ἔχει πιθανώτατα ὑπ' ὄψιν τὸ χωρίον Γαλ. 2, 1—3, 7—10: «Ἐπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἔτων πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ Βαρναβᾶ, συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον· ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν· καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσιν, μήπως εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον... ἔμοι γὰρ οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο, ἀλλὰ τὸναντίον ἰδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς, ὃ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς ἐνήργησεν καὶ ἔμοι εἰς τὰ ἔθνη, καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἔμοι καὶ Βαρναβᾶ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομὴν· μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν, ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι». Ἐχων λοιπὸν ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀνωτέρω χωρίου τοῦ Παύλου «ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν» ὁ ποιητῆς, ἐπάγεται: «Συμφώνως πρὸς τὰς θείας ἐντολάς, ἃς ἐν ἀποκαλύψει ἔλαβεν ὁ Παῦλος, ἔδραμεν, ἦτοι ἔσπευσε καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ, εἰς Ἱεροσόλυμα, ποθῆσας νὰ ἴδῃ τὸν Πέτρον, τὸν πρῶτον καὶ κορυφαῖον Ἀπόστολον».

Τὸ τρίτον τετράστιχον ἔχει ὑπ' ὄψιν τὸ χωρίον τῶν Πράξ. 9, 28—29: «καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος εἰς Ἱερουσαλήμ, παρησιαζόμενος ἐν τῇ ὀνόματι τοῦ κυρίου, ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς· οἱ δὲ ἐπεχείρουν ἀνελεῖν αὐτόν». Τὰς μετὰ τῶν Ἑλληνιστῶν συζητήσεις τοῦ Παύλου ὁ ποιητῆς καλεῖ «λαθυρινθίους μύθους» λίαν προσφυῶς. Ὁ διαλεκτικώτατος Παῦλος, ὁ θαυτὸς γνώστης τοῦ Νόμου ἀνήρει εὐχερῶς ἐν πρὸς ἐν ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα τῶν συζητητῶν του καὶ ἤλεγχεν αὐτούς, καταπυρσεύων τούτους μὲ τὰ θέλη τῆς Καινῆς Διδαχῆς, τῆς ἀποτελούσης τὸ πλήρωμα τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν. Ὅθεν καὶ ὁ ποιητῆς ἀποφαινεται: «Τοὺς λαθυρινθώδεις μύθους, τοὺς σκολιοὺς δηλ. καὶ περιπεπλεγμένους λόγους, τὰς διαλεκτικὰς τῶν Ἑλληνιστῶν συζητήσεις ἐλέγχει ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ ὁ Παῦλος, ἀντιπαραθέτων αὐτοῖς τοὺς θείους λόγους τῆς Καινῆς Διδαχῆς· ἐλέγχει δ' ἅμα καὶ πάλιν τοὺς ἀπίστους ἀπογόνους τοῦ Ἰουδα, καλῶν τούτους εἰς μετάνοιαν». Ἀλλ' οἱ θεῖοι λόγοι τοῦ Παύλου πίπτουν εἰς ὠτα μὴ ἀκουόντων. Οὐ μόνον ἀρνοῦνται οἱ Ἑλληνισταὶ τῆς Ἱερουσαλήμ ν' ἀποδεχθῶσι τὴν νέαν πίστιν τοῦ Παύλου, ἀλλὰ καὶ μανέντες ἐκ τοῦ πάθους ἐπιζητοῦσι νὰ φονεύσωσι τὸν καινοφανῆ κήρυκα διὰ ν' ἀπαλλαγῶσι τοῦ φοβεροῦ ἀντιπάλου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ποιητῆς μὲ θλίψιν, ἀλλὰ καὶ δυσμενεστάτην διάθεσιν κατὰ τῶν Ἑβραίων τούτων λογάδων, λέγει: «Μανίαν κακὴν μανέντες οἱ λογάδες τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων, θέλουσι καὶ ἐπιχειροῦν νὰ φονεύσωσι τὸν Παῦλον, μὴ ἀνεχόμενοι τοὺς ἐλέγχους καὶ τὰς ἐπιτιμήσεις αὐτοῦ». «Μανίαν κακὴν μανέντες» ὁ ποιητῆς ἀρέσκειται τῇ παρηγήσει διὰ τὸ ἄρτυμα τοῦ λόγου του. «Λογάδες γένους Ἑβραίων»· «οἱ λογάδες», ἦτοι οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων· ὁ ὄλος στίχος εἰρωνικῶς τίθεται καὶ εἰς ἀντίθεσιν τοῦ

44 στίχου: «Θεϊκοῖς λόγοις ἐλέγχει». Οὐδόλως ἀπίθανον νὰ εἶχεν ὁ ποιητὴς ἐν νῷ, ἐν τῇ συνθέσει τοῦ τετραστίχου τούτου, τοὺς θεσπεσίους λόγους τοῦ Παύλου πρὸς Ῥωμαίους 1, 18—25: «Ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστίν, τοῖς δὲ σφζομένοις ἡμῖν δύναμις θεοῦ ἐστίν. γέγραπται γάρ· ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω. ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεὺς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου; ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεόν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας. ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖα αἰτεῦσιν καὶ Ἕλληγες σοφίαν ζητοῦσιν, ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίους μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσιν δὲ μωρίαν, αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλλησιν Χριστὸν θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν. ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων». Οἱ «λογάδες» τῶν Ἑβραίων προῦβάλλοντο τῷ Παύλῳ λόγους «σοφίας», σοφίας ἀνθρωπίνης, κατὰ δὲ τὸν Παῦλον, λόγους «κατὰ Θεὸν μωρούς». Ἐνῷ ὁ Παῦλος διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ Σταυροῦ ἐφαίνετο αὐτοῖς «μωρός», ἀλλ' ἐν τῷ Θεῷ αὐτὸς ἦτο ὁ «κατὰ Θεὸν σοφός». Διὰ τοῦτο καὶ ἐλέγχει τοὺς «λογάδας τῶν Ἑβραίων» «θεϊκοῖς λόγοις».

Καὶ ἐν τῷ κουκουλίῳ ἐμφανίζεται ἡ ἀντίθεσις. Λέγει ὁ ποιητὴς: «Ὁ Παῦλε, ὡς δῶρον ἐχαρίσθησιν παρὰ τοῦ ἀθανάτου Θεοῦ «πᾶσιν», ἦτοι εἰς ὄλους ποίους ὄλους; «ἀνδράσιν ὀλλυμένοις», εἰς ἄνδρας δηλ. στενοκάρδους καὶ ἀθλοῦς, τῶν ὀποίων τὸ τέλος θὰ εἶναι ἡ ἀπώλεια καὶ ἡ κατασχόνη». Ἐκ πρώτης ὄψεως ὁ στίχος φαίνεται ἀντιτιθέμενος πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Διότι ὁ Παῦλος, ὁ μέγας τῶν Ἐθνῶν ἀπόστολος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Κυρίου, δὲν ἐχαρίσθη, οὔτε ἦτο δυνατόν νὰ χαρίσθῃ ὡς δῶρον εἰς τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ἐθελοκακοῦντας ἁμαρτωλοὺς, τοὺς μετὰ φανατισμοῦ ἐμμένοντας τῇ ἑαυτῶν ἀπιστίᾳ· ἀλλ' ἐχαρίσθη ὡς δῶρον εἰς τὰ ἔθνη τῆς ἐπιστροφῆς καὶ εὐλογίας· ἐχαρίσθη ὡς δῶρον εἰς πάντας τοὺς πιστεύοντας τὸ κήρυγμα αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ ποιητὴς διατελῶν εἰσέτι ὑπὸ τὴν φρικτὴν ἐντύπωσιν τῶν φανατικῶν ἐχθρῶν τοῦ Παύλου, λέγει ὅτι καὶ εἰς τούτους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐχαρίσθη ὡς δῶρον, διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ εἰς αὐτοὺς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἄν οὗτοι ἐθελοτυφλοῦντες ἀρνοῦνται τὸ θεῖον αὐτοῦ κήρυγμα καὶ ἐτι μᾶλλον τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπιδιώκουσι, τοῦτο εἰς αὐτοὺς ἀφορᾷ. Ὅθεν καὶ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ καλοῦνται οἱ μὴ δεχόμενοι τὰς κηρυττομένας ὑπὸ τοῦ Παύλου χριστιανικὰς Ἀληθείας «ἀνδρες ὀλλύμενοι», ἄνδρες δηλ. προοριζόμενοι διὰ τὴν ἀπώλεια καὶ τὸν ψυχικὸν θάνατον. Δὲν παύει ὅμως ὁ Παῦλος καὶ εἰς αὐτοὺς νὰ κηρύττῃ τὰς εὐαγγελικὰς Ἀληθείας καὶ ἄρα καὶ δι' αὐτοὺς νὰ εἶναι «δῶρον ἀπ' ἀθανάτου Θεοῦ» ὁ Παῦλος. Κυρίως ὅμως «δῶρον ἀπ' ἀθανάτου Θεοῦ» εἶναι ὁ Παῦλος πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς «ἐγεννήθη σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις» (Α' Κορ. 1, 30).

«Νόν εἰσεβῶν ἀπάντων
Λαλέων ἔτερε Παῦλος,
ᾧ ὅτι περὶ δίδασκε πίστιν
Κατὰ κόσμον, ἦν ἐπόρθει.

ἡδὲ Ξένον ἐν ξένη τελοῦντα
Ἐπὶ Ταρσὸν εὐθὺ πέμψαν,
ᾧ ἵνα μή μιν ἐκφανέντα
Βδελυρὸν γένος φονεύσῃ.

Ἐδὲ Βαρνάβας πορευθῆ
60 Ἐπὶ Ταρσὸν ὄφρα Παῦλον
Ἀγάγοι, Σύρους διδάξαι
ἵνα Χριστὸν εἰσεβῶσιν.

Προφανῶς δίδασκε πάντας
Θεὸν ἐνθέως γεραίρειν
65 Γενέτην, Πάϊν, τὸ Πνεῦμα
Τὸν ὄλων κρατοῦντα μούνον.

Ἐσορῶν ἀγλαίην ἦν λάχε Παῦλος
Θεόθεν θεσπεσίως ἄρτι χορεύσω·

Ἐν Ἱερουσαλὴμ εἰσέτι διάγων ὁ Παῦλος «παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὄνοματι τοῦ κυρίου, ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς» (Πράξ. 9, 28—29). Τὸ ὑπέροχον κήρυγμα τοῦ θεοπνεύστου Ἀποστόλου οὐ μόνον τὰς διαλεκτικὰς τῶν Ἑλληνιστῶν Ἰουδαίων συζητήσεις κατεκεραύωνεν, ἀλλ' ἅμα καὶ τοὺς χριστιανοὺς «ἔτερπεν», ἥτοι ἔθελγε καὶ ἐπλήρου τούτους θαυμασμοῦ, διότι ὁ πρῶην φοβερός διώκτης τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἐκήρυττε νῦν τὴν ἐν Κυρίῳ ἀποκάλυψιν καὶ τὸ μέγα τῆς θείας οἰκονομίας μυστήριον, τῆς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπολυτρόσεως ἐκ τῆς ἁμαρτίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τοῦτο διαβεβαιοῦται καὶ ὁ ποιητὴς ἐν τῷ πρώτῳ τετραστίχῳ, λέγων: «Κηρύττων ὁ Παῦλος ἔτερπε καὶ θαυμασμοῦ ἐπλήρου τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ὄλων τῶν εὐσεβῶν, διότι ἐδίδασκεν οὗτος εἰς τὸν κόσμον τὴν πίστιν, ἣν πρότερον ἐπόρθει καὶ ἀπηγῶς κατεδίδωκεν». Ἡ παρρησία καὶ τὸ θάρρος τοῦ νεοφανοῦς Ἀποστόλου ἐκίνησεν, ὡς ἦτο φυσικόν, τὸ μένος τῶν φανατικῶν Ἑλληνιστῶν, τοὺς ὁποίους τόσον εὐχερῶς ἀντέκρουε καὶ ἀνῆρει ὁ διαλεκτικώτατος καὶ τοῦ Νόμου ἐμβριθέστατος ἐμπνευσμένος Ἀπόστολος. «Οἱ δὲ ἐπεχείρουν ἀνελεῖν αὐτόν». Ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς τῶν Ἰουδαίων, ἀφοῦ ἀπέτυχεν ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ πεδίου νὰ νικήσῃ τὴν ἀκαταμάχητον ἐπιχειρηματολογίαν τοῦ θεοπνεύστου Παύλου, ἐκχύνεται ἐν ὅλῃ τῇ ἀγριότητί του καὶ εἰς ἐπιβουλήν κατ' αὐτῆς τῆς ζωῆς τοῦ θείου Παύλου μεταβάλλεται. «Οἱ δὲ ἐπεχείρουν ἀνελεῖν αὐτόν». Δὲν μένει ἄλλο μέσον, ἐσκέφηθῃ ἡ πονηρὰ αὐτῶν καρδία, ἢ μόνον νὰ ἐξαφανίσωμεν ἐκ προσώπου τῆς γῆς τὸν ἄνδρα τοῦτον καὶ οὕτω ν' ἀπαλλαγῶμεν αὐτοῦ ἀπαξ διὰ παντός. Μωροὶ καὶ τυφλοὶ καὶ τὴν σκέψιν καὶ τὴν διάθεσιν, δὲν διέγνωσαν τὸ μέγα θαῦμα, τὸ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Παύλου γεγόμενον καὶ ἀντὶ νὰ ἐρευνήσουν πῶς συνέβη ἡ τελεία αὕτη μεταλλαγὴ εἰς ἓνα πρῶην φανατικὸν διώκτην, τῆς περιωπῆς τοῦ Παύλου καὶ νὰ δώσουν πίστιν εἰς τὰς διαβεβαιώσεις αὐτοῦ περὶ τοῦ γενομένου εἰς αὐτὸν θαύματος; οὗτοι τοῦναντίον ἐτι μᾶλλον σκληρύνονται καὶ φανατίζονται καὶ ὑπὸ φοβικοῦ μένους καταλαμβάνονται. Ὅθεν καὶ ζητοῦν ν' ἀναιρέσουν καὶ φονεύσουν

«τὸ σκευὸς ἐκλογῆς» τοῦ Κυρίου. Ἄλλαις λέξεσι θεομαχοῦσι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἀποκαλύπτει ἐγκαίρως τοῖς ἀδελφοῖς, δηλ. τοῖς χριστιανοῖς τὴν ὄλην πλεκτάνην τῶν ἀσεβῶν. «Ἐπιγόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτὸν εἰς Καισάρειαν καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς Ταρσόν» (Πράξ. 9, 30). Τοῦτο καὶ ὁ ποιητὴς ἐξαίρει ἐν τῷ δευτέρῳ τετραστίχῳ, λέγων: «Τὸν ξένον ἐν τῇ ξένην τελοῦντα ἐπεμφαν ἀμέσως εἰς Ταρσόν, ἵνα μὴ φονεύσῃ τοῦτον φανερούμενον τὸ βδελυρὸν γένος τῶν Ἑβραίων». Καὶ πάλιν ὁ ποιητὴς ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ἀρέσκειται τῇ παρηγήσει. Ὁ Παῦλος καλεῖται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ «ξένος», ὅστις ἐν τῇ «ξένη» διάγει. Ἄλλ' ὁ Παῦλος οὔτε «ξένος» ἦτο διὰ τὴν Ἱερουσαλήμ, οὔτε «ξένη» ἦτο δι' αὐτὸν ἡ ἀγία πόλις. Ἄλλ' ἀπέθῃ «ξένος» ὁ Παῦλος διὰ τὴν διώκουσαν τοὺς προφήτας πόλιν μετὰ τὴν θαυμαστὴν ἐπιστροφὴν του, καὶ ἡ πόλις αὕτη, ἐν ἣ ὁ φαρισαϊκὸς ἐσμός ἐκινεῖτο, ἦτο ἔκτοτε δι' αὐτὸν «ξένη».

Διὰ τὰ ἐννοήσωμεν πλήρως τὸ περιεχόμενον καὶ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὴν ἐννοίαν καὶ τῶν ἐν συνεχείᾳ δύο τετραστίχων, πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ ὑπὸ τῶν Πράξ. 11, 19—26 ἀφηγούμενα. Τὸ σχετικὸν λοιπὸν ἀπόσπασμα τῶν Πράξεων ἔχει ὡς ἑξῆς: «Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ Στεφάνῳ διήλθον ἕως Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον εἰ μὴ μόνον Ἰουδαίοις. Ἦσαν δὲ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι, οἵτινες ἐλθόντες εἰς Ἀντιόχειαν ἐλάλουν καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, εὐαγγελιζόμενοι τὸν Κύριον Ἰησοῦν. καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν, πολὺς τε ἀριθμὸς ὁ πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας τῆς οὔσης ἐν Ἱερουσαλήμ περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν Βαρναβᾶν ἕως Ἀντιοχείας ὅς παραγενόμενος καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τὴν τοῦ Θεοῦ ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ, ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη ὄχλος ἱκανὸς τῷ κυρίῳ. ἐξῆλθεν δὲ εἰς Ταρσὸν ἀναζητῆσαι Σαῦλον, καὶ εὗρὼν ἤγαγεν εἰς Ἀντιόχειαν. ἐγένετο δὲ αὐτοῖς καὶ ἐνιαυτὸν ὄλον συναχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανόν, χρηματίζουσαι τε πρώτως ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανούς».

Ἐν ὄψει τοῦ χωρίου τούτου τῶν Πράξεων, μετὰ ἐπιγραμματικὴν χάριν καὶ σαφήνειαν, ὁ ποιητὴς πλέκει καὶ ἕτερον ἐγκώμιον εἰς τὸν Παῦλον ἐν τοῖς τελευταίοις τούτοις τετραστίχοις του. Λέγει: «Ὁ δὲ Βαρνάβας ἐπορεύθη εἰς τὴν Ταρσὸν πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ φέρῃ τὸν Παῦλον, διὰ νὰ διδάξῃ τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ Σύρους τίνι τρόπῳ νὰ ἐκδηλώουν τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν εὐσέθειάν των». Ὁ Βαρνάβας, κατιδὼν τὸν πλουτοῦν τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ τὸ πλήθος τῶν εἰς Χριστὸν πιστευσάντων, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ἐδίδασκε τούτους καὶ «παρεκάλεσεν πάντας τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ Κυρίῳ», ἐξῆλθεν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἰσχυροῦ, ὅστις μόνος ἦτο ἱκανὸς νὰ στερεώσῃ τὴν νέαν πίστιν τῶν προσηλύτων Ἀντιοχείων. «Ἐπορεύθη», κατὰ τὸν ποιητὴν, ἦτοι ταχὺ καὶ ἀσθμαίνων ἦλθεν εἰς τὴν Ταρσόν, ὅπου ὡς εἰς καταφύγιον εἶχεν ἔλ-

θεὶ ὁ Παῦλος διὰ ν' ἀποφύγη τοὺς ἐκ τῶν φανατικῶν Ἰουδαίων κινδύνους. «Ἐξῆλθεν δὲ εἰς Ταρσὸν ἀναζητήσαι Σαῦλον, καὶ εὐρῶν ἤγαγεν εἰς Ἀντιόχειαν». «Ἦγαγεν», ἤτοι ὠδήγησε τὸν μέγαν Ἀπόστολον εἰς τοὺς προσηλύτους Ἀντιοχείς, διότι οὗτος ὁ μόνος ἦτο ἱκανὸς νὰ διδάξῃ τὴν ἀληθῆ καὶ κατὰ Χριστὸν εὐσέβειαν εἰς αὐτούς. Ἐπὶ ἔτος ὀλόκληρον ἐδίδασκεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας ὁ Παῦλος καὶ εἰς τοὺς πιστοὺς τῆς Ἀντιόχειας πρῶτους παρέχεται τὸ δικαίωμα νὰ φέρουν τὸν θεῖον τίτλον τοῦ «χριστιανοῦ». Ὅθεν καὶ ὁ ποιητὴς ἐν τῷ τελευταίῳ τετρασίχῳ του ἐπάγεται: «Προφανῶς, ἤτοι μετὰ παρρησίας, ἀλλὰ καὶ περιφῆμως ἐδίδασκεν ὁ θεῖος Παῦλος τοὺς πάντας πῶς νὰ δοξάζουν καὶ ἀνυμνοῦν «ἐνθῶς», ἤτοι εὐσεβῶς, μετὰ πίστεως καὶ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ τὸν Ἐνα Θεόν, τὴν τρισυπόστατον Τριάδα, τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἁγίον Πνεῦμα, ὡς τὸν μόνον Δημιουργὸν καὶ Συντηρητὴν καὶ Προνοητὴν τοῦ Παντός». Τὸ μέγα μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος ὁ μόνος ὁ Παῦλος εἶχε πλήρως ἐννοήσει καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸς ὁ μόνος ἦτο ὁ ἱκανώτατος ἐρμηνευτὴς καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας οἰκονομίας, τοῦ μυστηρίου τοῦ «ἀπ' αἰῶνος ἀποκεκρυμμένου» καὶ ἔπερ «νῦν ἐφανερῶθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, οἷς ἠθέλησεν ὁ θεὸς γνωρίσαι τί τὸ πλάτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς ἐστιν Χριστὸς ἐν ἡμῖν, ἡ ἐλπίς τῆς δόξης» (Κολ. 1, 26—28). Ἐν τῷ κουκλίῳ ὁ ποιητὴς, ἐκθαμβὸς πρὸ τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου, τοῦ δωρηθέντος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῷ Παύλῳ, ἀναφωνεῖ: «Ἐσορῶν, ἤτοι ἐμβραθύνων καὶ διαβλέπων τὴν ὑπερφυᾶ δόξαν, ἧς παρὰ Θεοῦ ἔτυχεν ὁ Παῦλος, θεσπεσίως ἀπὸ τοῦ νῦν σκίρτῳ καὶ ἀγάλλομαι». Τὸ σκίρτημα δὲ τοῦτο τῆς θείας εὐφροσύνης καὶ τῆς ἀνεκλαλήτου ἀγαλλιάσεώς του ἐπεξηγῶν ὁ ποιητὴς καὶ αἰτιολογῶν, ἐπάγεται:

«**Ρ**ός οἶά τις προβαίνων
70 Ἐπὶ γῆς ὄλην κατάρδει,
Ἐναλιγκίως ὁ Παῦλος
Δράσεν εἰς ἔθνη βαδίζων.

Σοφίη Θεοῦ σοφίσθη
Λαλέειν Θεοῦ πίστιν,
75 Ὅθεν ἔθνεα προσῆγεν
Θεὸν εἰς ἅπαντα κείθων.

Τὸ γὰρ ἐκτελεῖν προήχθη
Ἐπὸ πανσόφου προνοΐης,
Ὅτε σὺν Σίμωνι Πέτρῳ
80 Βάλεν εὐ νέμοντα κλήρον.

Ἐπὸ παρθένου διδόντος
Λάβε πάντα Παῦλος ἔθνη,
Ὅ σοφώτατος δὲ Πέτρος
Τέκνα συγγενῶν Ἑβραίων.

85 Τίς σοφὸς ἐκ μερόπων, ὡς πέλε Παῦλος;
Τίς Θεὸν ἐκ χθονίων ἔδρακεν οὕτως;»

Ἄφ' ἧς ὁ Παῦλος ἐγένετο τὸ «σκεῦος ἐκλογῆς» τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ δεξιὸν ὄργανον τῆς θείας βουλῆς διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Ἐθαγγελίου εἰς τὰ Ἔθνη, ἡ οἰκουμένη κατεκλύσθη ἀπὸ τὸν ῥοῦν τοῦ λόγου καὶ τῆς διδαχῆς τοῦ θεοπνεύστου Ἀποστόλου. Ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος, γράφων τοῖς Κολοσσαεῦσιν περὶ τοῦ

ἀνά τὴν οἰκουμένην κηρύγματός του, λέγει : «καὶ μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου οὐ ἤκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, οὐ ἐγενόμην ἐγὼ Παῦλος διάκονος». Εἰς τὸ πρῶτον τετραστίχον ὁ ποιητὴς παρουσιάζει τὴν γῆν ὄλην, ὡσεὶ ξηρὰν ἀνυδρον καὶ πετρώδη. Αἰφνης ἀνοίγουσιν οἱ καταρράχται τῆς θείας Χάριτος καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ Ταρσέως Παύλου μεταβάλλουσιν οἶονεῖ εἰς παμμέγιστον ποταμόν, τὸ δὲ στόμα αὐτοῦ εἰς ἀκένωτον καὶ ἀείρρυτον κρουδὸν τῶν ναμάτων τῆς θείας σοφίας, διὰ τῶν ὁποίων ἀρδεύεται καὶ ἡμεροῦται ἢ πρότερον ἄγονος καὶ ξηρὰ γῆ τῶν Ἐθνῶν. Ὁ ποιητὴς φαίνεται μὴ στερούμενος πτερύγων τῆς φαντασίας· τὸν ἀντικτὸν εἰς μεγαλοφυεῖς ἐξάρσεις συλλαμβάνει τὰς ἀφηρημένας ἰδέας καὶ μεταβάλλει ταύτας εἰς πίνακας ἐκτύπους καὶ πλήρεις ζωῆς. Φαντασία καὶ βραλιζμός, ἰδεαλισμός καὶ ζωὴ, ἀποτυποῦνται θαυμασίως ὑπὸ τοῦ ποιητικοῦ χρωστήρος τοῦ μελωδοῦ. Εἰς τὸν Παῦλον ἐφηρμόσθη πλήρως ὁ λόγος, ὃν εἶπεν ὁ Κύριος : «ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ βρέουσιν ὕδατος ζωῆς. τοῦτο δὲ εἶπεν περὶ τοῦ πνεύματος οὐ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύσαντες εἰς αὐτόν» (Ἰωάν. 7,38—39). Ἔχει λοιπὸν δίκαιον ὁ ποιητὴς παρομοιάζων τὸν Παῦλον πρὸς ὀρητικὸν ποταμόν, ἐκχυδόμενον καθ' ὄλην τὴν γῆν καὶ καλλιεργοῦντα καὶ δροσίζοντα αὐτήν. Λέγει : «Ὡσεὶ ῥοὺς καὶ ποταμὸς ἀκένωτος προβάλλει καὶ ἐμφανίζεται εἰς τὴν γῆν ὁ Παῦλος καὶ ποτίζει ὄλην τὴν οἰκουμένην· οὕτως ἔδρασεν ὁ Παῦλος εἰς πάντα τὰ Ἐθνη». Καὶ ἐν τῷ ἐν συνεχείᾳ τετραστίχῳ, διαπλατώνων καὶ ἐπεξηγῶν τὸ νόημα τῶν πρότερον λεχθέντων, ὁ ποιητὴς ἐπάγεται : «Ὁ Παῦλος ἐσοφίσθη διὰ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, ἦτοι ἀπαξ «ἀπεκάλυφεν αὐτῷ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος» (Α' Κορ. 2,10) «τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ» (αὐτόθι), ἀπέθη ἀληθῆς «σοφός», ὥστε νὰ δύναται νὰ «λαλήσῃ» καὶ νὰ κηρύττῃ τὴν ἀληθῆ πίστιν εἰς τὸν Θεόν. Ὅθεν καὶ πάντα τὰ Ἐθνη προσήγεν εἰς τὸν Θεὸν πείθων διὰ τοῦ κηρύγματος». Γράφων τ' ἀνωτέρω ὁ ποιητὴς οὐδόλως ἀπίθων νὰ εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τοὺς θεοπνεύστους λόγους τοῦ θεοῦ Παύλου (Α' Κορ. 2,6—16) : «Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων· ἀλλὰ λαλοῦμεν θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκρυφένην, ἣν προώρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν· ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν· εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν· ἀλλὰ καθὼς γέγραπται· ἃ ὀφθαλμοὶ οὐκ εἶδον καὶ οὐς οὐκ ἤκουσεν καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὅσα ἠτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. ἡμῖν γὰρ ἀτεκάλυφεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος· τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ· τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ ; οὕτως καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς ἔγνωκεν εἰμὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρι-

σθέντα ἡμῖν· ἃ καὶ λαλοῦμεν οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγῳ· ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες. ψυχικὸς δὲ ἀνθρώπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ· μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστίν, καὶ οὐ δύναται γινῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται· ὁ δὲ πνευματικῶς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται· τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ὃς συμδιδάσει αὐτόν; ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν».

Τὸ τρίτον τετραστίχον ἔχει πιθανώτατα πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ χωρίον Γαλ. 2,9: «καὶ γινόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρναβᾶ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομὴν». Ἦσαν διστακτικοὶ τὸ κατ' ἀρχὰς οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι νὰ δεχθῶσιν εἰς τὸν κύκλον αὐτῶν τὸν πρῶτον φοβερὸν διώκτην Σαῦλον. Ἰσως ἤκουσαν τὸ γεγόμενον θαῦμα τῆς Δαμασκοῦ· ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐδίσταζον, διότι ἢ προγενεστέρα συμπεριφορὰ τοῦ φανατικοῦ Φαρισαίου Σαύλου ἦτο τόσοσιν σκληρὰ καὶ τοῦτ' αὐτὸ ἀπάνθρωπος ἔναντι τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου, ὥστε δεδικαιολογημένως ἐδυσπίστουσαν καὶ εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ μανιακοῦ τούτου διώκτου τῶν χριστιανῶν. Ἀλλ' ὅτε προσήχθη ὁ Παῦλος τοῖς μαθηταῖς ὑπὸ τοῦ Βαρναβᾶ ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ εἶδον ἰδίους ὄμμασι καὶ ἤκουσαν τοῖς ὠσίν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ τοῦ Παύλου τὸ μέγα θαῦμα τῆς Δαμασκοῦ, πᾶσα ἀντίρρησης ἔπαυσε καὶ πᾶσα ἀμφιβολία διεσκεδάσθη.

Ὁ Παῦλος ἔκτοτε ἀπέβη τὸ δεξιὸν ὄργανον τῆς θείας Προνοίας καὶ τὸ «σκευὸς ἐκλογῆς» τοῦ Κυρίου. Περὶ τούτου διεβεβαιώθησαν πλήρως καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, μάλιστα δὲ «οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι», ἦτοι ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Κηφᾶς καὶ ὁ Ἰωάννης, ὅθεν καὶ ἀνέθεσαν τῷ Παύλῳ νὰ κηρύττῃ εἰς τὰ Ἔθνη, αὐτοὶ ἀναλαβόντες τὸ κήρυγμα εἰς τοὺς περιτετημένους Ἰσραηλίτας. Τοῦτο ἐξαιρεῖ καὶ ὁ ποιητὴς ἐν τῷ τρίτῳ τετραστίχῳ του, λέγων: «Τὴν μεγάλην ἀποστολήν του ὁ Παῦλος ἔλαβεν ὑπὸ τῆς πανσόφου προνοίας, ὅπως δηλ. κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰ Ἔθνη, ἀφ' ἧς μάλιστα διὰ κλήρου ἀνετέθη αὐτῷ τὸ ἱεραποστολικὸν τοῦτο ἔργον, ἐνῶ εἰς τὸν Πέτρον ἐδόθη ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ κηρύγματος μεταξὺ τῶν περιτετημένων Ἰουδαίων». Σαφέστερος ἐν προκειμένῳ εἶναι ἐν τῷ τελευταίῳ τετραστίχῳ ὁ ποιητὴς, Ἀξία ἰδιαιτέρας σημειώσεως εἶναι ἡ γνώμη τοῦ ποιητοῦ, ὅτι ὁ χρέη, τρόπον τινά, διαιτητοῦ ἐκτελέσας ἦτο ὁ Ἰωάννης, εἰς τὸν ὁποῖον ἀσφαλῶς ἀναφέρεται ὁ 81 στίχος: «Υπὸ παρθένου διδόντος»: «Παρθένος» καλεῖται ἀσφαλῶς ὁ Ἰωάννης, ὁ «ἡγαπημένος» τοῦ Κυρίου μαθητῆς, ὁ ἐνδοξος Εὐαγγελιστῆς, ὁ τοῦ Ζεβεδαίου υἱός, ὅστις τὰ πάντα χάριν τοῦ Χριστοῦ ἀρνήθει, ἄγαμος δὲ διαμείνας καὶ βίον «παρθένου» ζῶν, ἀμα πεισθεὶς καὶ βεβαιωθεὶς ὅτι ὁ Παῦλος ὄντως «σκευὸς ἐκλογῆς» τοῦ Κυρίου ἐγένετο, ἐπρότεινε τοῖς ἀποστόλοις νὰ ἀποσταλῇ εἰς τὰ Ἔθνη διὰ νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως καὶ ζωῆς, ὁ δὲ Πέτρος ἀναδεχθῆ τὸ κήρυγμα μεταξὺ

τῶν ἑθνητῶν αὐτοῦ Ἑβραίων. Ἴδου καὶ τὸ νόημα τοῦ τελευταίου τετραστίχου : « Ἰπὸ τοῦ ἀγγοῦ καὶ παρθένου Ἰωάννου, τοῦ ἡγαπημένου τοῦ Κυρίου μαθητοῦ ἐπροτάθη ἡ λύσις καὶ ἔλαβεν ἐπομένως ὁ Παῦλος τὸν κλῆρον, ὅπως κηρύξῃ εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἐνῶ ὁ σοφώτατος κορυφαῖος ἀπόστολος Πέτρος ἔλαβεν ὡς κλῆρον νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰ τέκνα τῶν συγγενῶν καὶ ἑθνητῶν του Ἑβραίων». Ἐν δὲ τῷ κουκουλιῷ, ἐξαίρων ἀπαξ ἔτι τὴν σοφίαν τοῦ Παύλου καὶ τὴν δοθείσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Κυρίου χάριν, ἐπάγεται : « Ποῖος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο τόσο σοφός, ὡς ὁ Παῦλος ; Καὶ ποῖος μεταξὺ τῶν θνητῶν εἶδε καὶ ἐγνώρισε τὸν Θεὸν τόσο, ὅσον ὁ Παῦλος ; »

« Φιλέων δὲ πάντας ἴσως,
Ἐθνικούς, γόνους τ' Ἰούδα,
Ἀκλινῶς δίδασκε πάντας
90 Θεὸν εὖσεβεῖν ἀμέμπτως.

Χαριέστατος δ' ὑπάρχων
Ὀλοσυμπαθής τε πᾶσιν,
Ὅλα τοῖς ἔθνοις φανάνθη
Ἴνα τοὺς ἔθλους γε σώσῃ.

95 Ψεκάδας Θεοῦ ψεκάζων
Δογματίων σοφῶν, ὁ Παῦλος
Ἐπὶ Χριστὸν εἶλκε πάντας
Τὸν ἔθλον κτίσαντα κόσμον.

Ἄγιον μυστικῶλον, ὄραμα Παῦλε,
100 Μόνος ἔθνων ἀγέλας μύστιδας ἔρδεις».

Τὰ ἀνωτέρω τετραστίχα ἔχουν πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ χωρίον τοῦ Παύλου Α' Κορ. 9, 19—27 : « Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείους κερδήσω· καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον, μὴ ὢν αὐτὸς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω· τοῖς ἀνόμοις ὡς ἀνομος, μὴ ὢν ἀνομος Θεοῦ ἀλλ' ἔνομος Χριστοῦ, ἵνα κερδάω τοὺς ἀνόμους· ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσι ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω· τοῖς πᾶσι γέγονα πάντα, ἵνα πάντως τινας σώσω. πάντα δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνός αὐτοῦ γένωμαι. Οὐκ οἶδατε ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες πάντες μὲν τρέχουσιν, εἰς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον ; οὕτως τρέχετε ἵνα καταλάβητε. πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεῦεται, ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἀφθαρτον· ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως οὕτως πυκτεύω ὡς οὐκ ἀέρα δέρω· ἀλλ' ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι ».

Προφανῶς πρόθεσις τοῦ ποιητοῦ εἶναι σὺν τῇ ἐξάρσει τοῦ μεγαλειώδους ἔργου τοῦ Παύλου νὰ ἄρῃ συγχρόνως καὶ πᾶσαν παρανόησιν τῶν ἀνωτέρω ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντων. Ἡ ἀνάθεσις εἰς τὸν Παῦλον τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου μεταξὺ τοῦ ἑθνικοῦ κόσμου καὶ τοῦ Πέτρου μεταξὺ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ

λαοῦ, δὲν εἶχε τὴν ἔγνοιαν τῆς ἀποκλειστικότητος ἢ ὅτι ἐκάτερος τῶν κορυφαίων ἀποστόλων δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ κηρύττῃ κατὰ βούλησιν καὶ κατὰ τὸ συμφέρον ἐκάστοτε τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν Ἰουδαϊκὴν ἢ ἔθνηκὴν, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ τῆς διακηρύξεως τῶν στύλων τῆς πρώτης Ἐκκλησίας ἀνεγνωρίζετο ἡ ἰκανότης ἐκάστου τῶν κορυφαίων ἀποστόλων διὰ τὴν ἐπίτευξιν πλουσιωτέρων καρπῶν τῆς πίστεως. Καὶ φυσικὸν ἦτο ὁ πολυμαθής, ὁ σοφώτατος καὶ ἐν τοῖς διδάγμασι τῆς ἑλληνικῆς σκέψεως ἐμπεποτισμένος Παῦλος ὁ Ταρσεὺς ν' ἀναγνωρισθῆ ὡς ὁ δοκιμώτερος πάντων τῶν ἀποστόλων διὰ τὸ κήρυγμα τῶν Ἐθνῶν. Ἐνθ' ὁ συντηρητικώτατος Πέτρος ἀνεγνωρίσθη ἄξιος κυρίως διὰ τὸ κήρυγμα μεταξὺ τῶν ἰσοεθνῶν αὐτοῦ Ἑβραίων. Ἄλλ' οἱ πάντες ἅγιοι τοῦ Κυρίου ἀπόστολοι ἐκήρυττον κατὰ τὰς περιστάσεις πρὸς πάντας τὸ Ἐθαγγέλιον εἴτε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους εἴτε πρὸς τοὺς Ἐθνικούς, κατὰ προτίμησιν μάλιστα «πρὸς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα οἴκου Ἰσραήλ». Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν λοιπὸν καὶ ὁ ποιητὴς ἐξαίρει τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ, ὅπως τοὺς πάντας κερδήσῃ ἐν τῇ εἰς Χριστὸν πίστει. Διὸ καὶ ἐπάγεται : « Ἐξ Ἰσου δὲ ἀπαξάπαντας ἀγαπῶν ὁ Παῦλος, τοὺς τε Ἐθνικούς καὶ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰούδα, σταθερῶς ἐδίδασκε πάντας, ὅπως ἀμέμπτως σέβωνται τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, τὸν τρισυπόστατον, τὸν ἐν Χριστῷ ἀποκαλυφθέντα καὶ οὕτως εὐσεβῶσι, ζῶσι δηλ. βίον ἀμέμπτου καὶ κατὰ Χριστόν ». Ἐν τῷ δευτέρῳ τετραστίχῳ ὁ ποιητὴς δίδει μίαν χαρακτηριστικὴν εἰκόνα τῆς μεγάλης καὶ θαυμαστῆς προσωπικότητος τοῦ ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου : « Χαριέστατος, ἦτοι πλήρης χάριτος καὶ σοφίας καὶ συνέσεως κατὰ Χριστὸν ὑπάρχων ὁ Παῦλος, ἐγένετο ἅμα τῖς πᾶσιν «ὄλοσυμπαθής», κατὰ πάντα σεβαστὸς καὶ ἀξιαγάπητος, ἐγένετο δὲ τοῖς πᾶσι τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσῃ ».

Ὁ Παῦλος ἐν τῷ κηρύγματι τοῦ ἠκολούθει μέθοδον παιδαγωγικὴν ἀριστον. Μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον μετέδιδε τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ κοσμοθεωρίας καὶ ὡς ἦν δυνατὸς ἕκαστος ἐξεδέχετο τὰς ἀληθείας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τοὺς Κορινθίους ἐπότισε τὸ κατ' ἀρχὰς γάλα καὶ δὲν μετέδωκεν αὐτοῖς τὴν στερεὰν τροφήν, διότι δὲν ἠδύναντο ὡς νήπιοι ἐν τῇ πίστει νὰ δεχθοῦν τὰς ὑψηλοτέρας καὶ μυστηριωδεστέρας Ἀληθείας τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ποιητὴς λέγει ἐν τῷ τελευταίῳ τετραστίχῳ του : « Ψεκάδας τινὰς ψεκάζων ὁ Παῦλος ἐκ τῶν ὑπερφυῶν καὶ μυστηριωδῶν δογμάτων τοῦ Θεοῦ, ἦτοι ἐνσταλάζων θαυμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον τὰς διὰ Χριστοῦ ἀποκαλυφθείσας μυστηριώδεις περὶ τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ Ἀληθείας καὶ κηρύττων τὸ ἀπ' αἰῶνος κεκρυμμένον μέγα μυστήριον τῆς διὰ Χριστοῦ ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, προσεῖλκυε πάντας εἰς Χριστόν, τὸν δημιουργὸν τοῦ παντός, τὸν Ἰδὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ Θεόν ». Ἡ κατακλείς τῆς ὅλης ψῆδης τοῦ ἁγίου Πατριάρχου Σωφρονίου Ἱεροσολύμων τελεῖται διὰ τοῦ ἐν τέλει κουκουλλίου, τοῦ ἐφυμνίου δηλ., δι' οὗ ἐν ὕψει μυ-

στικῶ ὁ κορυφαῖος, ὁ Πρῶτος μετὰ τὸν Ἐνα, ὁ μέγας καὶ θαυμαστὸς ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν Παῦλος γεραίρεται καὶ δοξάζεται, ὡς τῶν θείων μυστηρίων μύστης, ὁ τὰς ἀγέλας τῶν Ἐθνῶν εἰς Χριστὸν προσαγαγὼν καὶ κοινωνοὺς καὶ μυσταγωγοὺς τῶν τοῦ Κυρίου μυστηρίου καὶ χαρίτων ποιούμενος: «Ὁ κορυφαῖε Παῦλε, τῶν Ἁγίων μυστιπύλων Πρῶτε καὶ Ἐξαρχε, Σὺ μόνος τὰς ἀγέλας τῶν Ἐθνῶν ποιεῖς μυσταγωγὸς καὶ κοινωνοὺς τῶν θείων τοῦ Χριστοῦ Μυστηρίων»!

Ἡ ἀνάλυσις τῶν δύο ἀνωτέρω Ὁδῶν τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Σωφρονίου ἀσφαλῶς ἔδωκεν ἀφορμὴν γὰ παρακολουθήσωμεν, ἔστω καὶ σκιωδῶς, τὴν ἔξην σταδιοδρομίαν τοῦ Παύλου, οὗτινος τὴν 1900ὴν ἐπέτειον τῆς ἐπὶ Ἑλληνικοῦ, ἅμα τε καὶ Εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους ἐλεύσεώς του, γηθοσύνας ἢ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς μετὰ συμπάσης τῆς χριστιανικῆς Οἰκουμένης πανηγυρίζει. Μετὰ τοῦ ποιητοῦ ἀνήχθημεν εἰς τὰ πελάγη τῆς θείας χάριτος, τῆς μεταβαλλούσης τὸν φανατικώτατον διώκτην τοῦ Χριστοῦ εἰς «σκευὸς ἐκλογῆς» καὶ κήρυκα τῶν Ἐθνῶν. Συνεπλεύσαμεν μετὰ τοῦ Παύλου καὶ συνωδοιπορήσαμεν μετ' αὐτοῦ νοερώς ἐν τῇ ἱεραποστολικῇ αὐτοῦ δράσει. Συνεζήσαμεν μετ' αὐτοῦ πρὸς στιγμὴν τοὺς κινδύνους καὶ τὰς θλίψεις καὶ τὰς στερήσεις τὰς ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ ἐπιβληθείσας αὐτῷ. Καὶ ἐθαυμάσαμεν τὸν μέγαν καὶ ἔνδοξον καὶ μεγαλοφυῆ ἄνδρα, τὸν ἐν πᾶσιν ἀδάμαστον, τὸν ἐν πᾶσιν ἀκούραστον, τὸν ἐν πᾶσιν ἰσχυρόν, τὸν ἐν πᾶσιν μεγαλεπήβολον, ἀλλὰ καὶ ταπεινόν, τὸν ἀγέρωχον, ἀλλὰ καὶ ἀσθενῆ, τὸν ὀργανωτικόν, ἀλλὰ καὶ πρᾶον, τὸν θεολόγον, ἀλλὰ καὶ φιλόσοφον, τὸν θεῖον, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπινον, τὸν οὐρανοφοίτην, ἀλλὰ καὶ γῆϊνον, τὸν πλούσιον ἐν τῇ θείᾳ σοφίᾳ, ἀλλὰ καὶ τὸν τὰ πάντα κατὰ κόσμον στερούμενον, τὸν διώκοντα τὴν ἄνω κλησιν, ἀλλ' ὑπὸ πάντων διωκόμενον διὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Ὡς δὲ λέγει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, «καθάπερ στρατιώτης εἰς τὴν οἰκουμένην πολεμοῦσαν ἔχων ἅπασαν, ἐν μέσοις στρέφοιτο τοῖς τάγμασι τῶν πολεμίων καὶ μηδὲν πάσχοι δεινόν» οὕτω καὶ ὁ Παῦλος μόνος ἐν θαρβάραις, ἐν Ἑλλήσι, πανταχοῦ γῆς, πανταχοῦ θαλάσσης φαινόμενος, ἀχειρῶτος ἔμενε. Καὶ ὡσπερ τις σπινθὴρ εἰς καλάμην καὶ χόρτον ἐμπίπτων, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν μετατίθησι τὰ καιόμενα· οὕτω καὶ οὗτος ἅπασι ἐπιὼν, πάντας μεθίστα πρὸς τὴν ἀλήθειαν, χειμάρρου δίκην πάντα ἐπιὼν καὶ ἀνατρέπων τὰ κωλύματα. Καὶ καθάπερ τις ἀθλητὴς αὐτὸς παλαιῶν, τρέχων, πυκτεύων, ἢ στρατιώτης τειχομαχῶν, πεζομαχῶν, ναυμαχῶν· οὕτω πᾶν εἶδος μετῆι μάχης, καὶ πῦρ ἐνέπνει, καὶ πᾶσιν ἀπρόσιτος ἦν· ἐνὶ σώματι καταλαμβάνων τὴν οἰκουμένην, μιᾷ γλώττῃ πάντας τρεπόμενος... Καὶ καθάπερ λέων θρυχόμενος καὶ φλόγα ἀπὸ τῆς γλώττης ἀφιεῖς, οὕτω πᾶσιν ἀφόρητος καὶ πανταχοῦ μετεπήδα συνεχῶς, ἔδραμεν ἐπὶ τούτους, ἦλθεν ἐπ' ἐκείνους, μετέστη πρὸς τούτους, ἀπεπήδησε πρὸς ἐτέρους, ἀνέμου ταχύτερον ἐπιὼν, καὶ

καθάπερ μίαν οἰκίαν, ἣ πλοῖον ἓν, τὴν οἰκουμένην ἄπασαν κυβερνῶν, τοὺς μὲν βαπτίζομένους ἀνέλκων, τοὺς δὲ ἰλιγγιώντας στηρίζων, τοῖς ναύταις παρακλευσόμενος, ἐπὶ τῶν αὐχένων καθήμενος, τὴν πῶρον περισκοπῶν, σχοινία τείνων, κώπην μεταχειρίζων, ἰστὸν ἔλκων, πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐλέπων, πάντα αὐτὸς ὢν καὶ αὐτῆς καὶ κυβερνήτης καὶ πρωρεὺς καὶ ἰστῖον καὶ πλοῖον καὶ πάντα πάσχων, ἵνα τὰ ἐτέρων λύση κακὰ»¹.

Ἐάν διὰ τὰ Ἔθνη ὁ Παῦλος εἶναι ὁ ἀπόστολος, διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ὁρθοδοξίαν ὁ Παῦλος εἶναι τὸ καύχημα. Ἐπὶ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἐκήρυξε τὸ πρῶτον τὸ Φῶς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἔδρυσε τὰς πρῶτας χριστιανικὰς Ἐκκλησίας ἐπὶ Εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους. Τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐχρησιμοποίησε διὰ τὸ θεῖον αὐτοῦ κήρυγμα καὶ Ἑλληνιστὶ ἔγραψε τὰς Ἐπιστολάς του. Καὶ ἵνα κατὰ Χρυσόστομον εἶπω : «Ἐπεὶ οὖν οὕτω τὸ γένος ἡμῶν ἐτίμησεν ὁ Θεός, ὡς ἕνα ἄνθρωπον καταξιώσαι τοσούτων γενέσθαι κατορθωμάτων αἰτίον, ζηλώσωμεν, μιμησώμεθα, σπουδάσωμεν γενέσθαι κατ' ἐκεῖνον καὶ ἡμεῖς»². Μεγάλῃ ἢ παρακαταθήκῃ, ἣν κατέλιπε τῇ Ἑλληνικῇ Ὁρθοδοξίᾳ ὁ μέγας καὶ ἔνδοξος ἀπόστολος Παῦλος. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο μεγάλαι καὶ αἱ ὑποχρεώσεις τῆς πρεσβυτενοῦς καὶ ἀποστολικῆς ἡμῶν Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἔναντι τοῦ πληρώματος αὐτῆς καὶ συμπάσης τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλὰ καὶ ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς χριστιανικῆς Οἰκουμένης. «Ὑπόσχωμεν τοίνυν ἑαυτοὺς καὶ καθάρωμεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς δαφιλῆ δεξάμενοι τὴν χάριν, τῶν αὐτῶν ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν»³.

1. Migne, PG 61, 573.

2. Migne, PG 50, 496.

3. Χρυσοστ. παρὰ Migne, PG 50, 496.